

”Belepiszkítanak a szocializmusba!”

Csapody Miklós
(1955, Sopron)
irodalomtörténész,
történész

A rendszer legnagyobb ellensége a '70-es években a „nacionalista értelmiség”, akik ellen, ha kell, „adminisztratív eszközök alkalmazásával kell küzdeni”.* Csapody Miklós *A mi szagláraink* című könyvében ennek a „küzdelemnek” a részleteibe avatja be az olvasókat.

– *Hogyan lett Önből nacionalista?*

– A szocializmusról nekünk, nacionalistáknak szánt fenyegető mondat Aczél György szájából hangzott el. Már a középiskolában nacionalista voltam, mert egy osztálytársammal 1973 nyarán útra keltünk a történelmi Magyarország egyik végéből a másikba. Olvastam a régi és az újabb erdélyi írókat, sokat tanultam apám erdőmérnök-tanítványaitól, akik nyaranta motorral, autóstoppal járták be Erdélyt. Kolozsváron megismertem Bálint Tibort, Kányádi Sándort, Lászlóffy Aladárt, Szilágyi Istvánt: az írókat, akiket olvastam.

– *Hamarosan találkozott Ilia Mihállyal, aki maga köré gyűjtötte azokat, akik a majdani rendszerváltoztató ellenzékhez tartoztak.*

– Ilia nem ellenzékét szervezett, hanem nemzeti érzelmű humán értelmiséget nevelt. Sokfelől jöttünk, de a legtöbben „ellenzékiek” voltunk vagy lettünk, jórészt Iliának köszönhetően, aki „nacionalista befolyása alá vont” bennünket személyiségével és a kezünkbe adott olvasmányokkal.

– *Ilia megfigyelése miatt 1974-től vált még szorosabbá?*

– Óriási levelezését korábban is lemásolták, lehallgatták otthon, az egyetemen és a szerkesztőségben, ügynökök sorát küldték rá. Akkoriban mondott le a Tiszatáj főszerkesztői posztjáról, országos botrány lett, ami a hatalomban leplezetlen bosszúvágyat szült. Személye – mi legyen vele? – nem kívánt „problémát” jelentett. Úgy látszott, „kap” majd valamilyen pesti szerkesztői, osztályvezetői posztot. Aczél, bár pontosan tudta, miért mondott le, megpróbálta csapdába csalni, miközben az állambiztonság tudni akart minden kapcsolatáról, Pozsgay Imrétől marosvásárhelyi író barátjáig. A források adottak voltak: levelek, telefon, beszélgetések, a politikai rendőrség pedig előre dolgozott. Felkészült rá, hogy ha odafönt egyszer úgy döntenek, minden „tényállás” meglesz a letartóztatáshoz. Összeszedtek róla mindent, amit tudtak, primitíven, tudálékos körmönfontossággal, gonosz szakszerűséggel.

– *Erre végül egyikük esetében sem került sor.*

– Ilia helyzetét, de még az enyémet sem lehetett összevetni egy vidéki tanár, könyvtáros, kisvárosi értelmiségi kiszolgáltatottságával. „Védettebbek” voltunk azoknál, akiket egy igazgató,

* Csapody Miklós: *A mi szagláraink*, Budapest, Magyar Napló, 2019. 292.

tanácsi vezető, megyei ideológiai titkár akár-mikor elbocsáttathatott. Jó esetben vegzálták, büntették, elbocsátották, rossz esetben, ahogy mondtuk, jött a vis major (elvisz az őrnagy). Végül talán azért nem lett „ügyünk”, mert a hatalmi játszmák nem azoknak kedveztek, akik radikális retorziókat sürgettek. Megelégedtek a fenyegető bizonytalanság fenntartásával.

– *Hogyan került barátságba az Ön szegedi bölcsész tanára és soproni botanikus édesapja?*

– A jelentések ebben igazat mondanak: rajtam keresztül. Apám a soproni bencéseknel végzett, tudott latinul, nyelveket beszélt. Olyan botanikus volt, aki ismerte a történelmet, művészetet, irodalmat. Iliával hamar közel kerültek egymáshoz, sok száz levelük mély barátságuk dokumentuma.

– *Édesapja sokszor megfordult Ausztriában hivatalos úton. Miért éppen 1974-es nyugat-európai útját akarták megakadályozni?*

– Gyakran hívták előadni, többször vendégül látta nyugati egyetemek professzorait, részt vett a magyar–osztrák Fertő-Hanság Nemzeti Park létrehozásában. Miután megjelent két rendőr az útleveléikért, a győri „ávón” visszakövetelte őket. Amikor csodák csodájára vissza is kapta, az állambiztonsági főkapitány-helyettes azt mondta, gratulálok, az első játszmát megnyerte. Apám azt kérdezte: lesz még? Lett, de utazhatott. Ez a fenyegetés is – nem függetlenül Ilia akkoriban alakuló „ügyétől” – figyelmeztetés volt „miheztartás végett”, de arra is kíváncsiak voltak, itthon kinek miről beszél vagy számol be leveleiben, kikkel találkozott Münchenben és Bécsben, kikkel vett fel újabb ellenséges, emigráns, kémgyanús kapcsolatokat, mikor élénkül meg hátrahagyott illegális olvasmányainak hazahozatala.

– *Ön miért kényszerült otthagyni Szegedet?*

– Mert eltanácsoltak, nem az egyetem, hanem az állambiztonság. Most is Ilia segített, aki állást akart szerezni „befolyása alá vont” tanítványainak. „Legaktívabb ilyen kapcsolata Csa-

pody Miklós V. éves bölcsészhallgató”, akit „nacionalista tevékenysége miatt »F« dossziésként ellenőrizzük, apját, dr. Csapody Istvánt hasonló formában a Győr megyei rendőr-főkapitányság tartja ellenőrzés alatt. Az egyetem párt- és állami vezetőinek útján szükséges megakadályozni, hogy nevezett oktatóként az egyetem Bölcsészettudományi Karára kerüljön.”

– *Mikor, minek hatására vágott bele A mi szagláraink nagy munkát igénylő vállalkozásába?*

– Több mint húsz éve, amikor először néztem bele a rólam készült jelentésekbe, még csak kíváncsi voltam, miket írtak rólam. Ilia és Péter László több ezer oldalát olvasva láttam, hogy az anyag irodalomtörténeti jelentőségű.

– *Miért követte ezt a koncepciót a dokumentumok felhasználásában?*

– A többnyire bikkfanyelvű rendőrségi jelentések sora nehézkes olvasmány. Nem ezeket igyekeztem megmagyarázni, hanem azt a történetet írtam meg, amelynek a hátterét alkották.

– *Mi döbbsentette meg leginkább bennük?*

– Az, hogy ezt a naplót helyettünk írták, akkor is, ha mi másképpen írtuk volna meg. Meglepett, hogy a feljegyzések mennyi hangulatot, helyzetet, emléket idéztek fel bennem, de hamarosan jött az undor és a csalódás. A legdöbbenetesebb talán mégis az volt, hogy rólunk a rendszernek az volt az egyetlen „ideológiai” mondanivalója, hogy megveszekedett nacionalisták vagyunk. Ez csak fedőszöveg volt, mert azt is leírták, igazi célunk „a politikai rendszer megváltoztatása”.

Kopácsy Gergely

Kopácsy Gergely
(1980, Budapest)